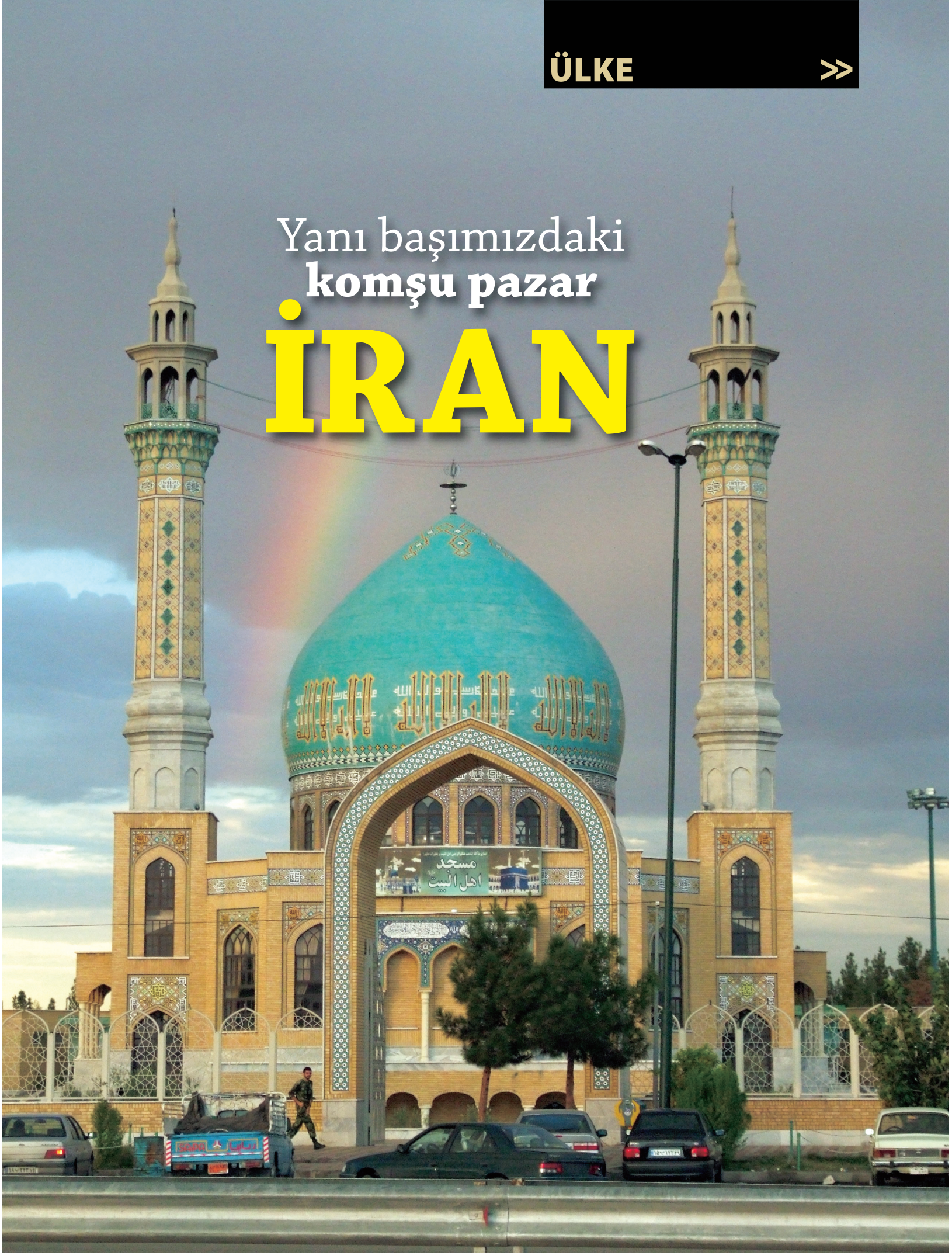

Yanı başımızdaki
komşu pazar

İRAN

Hazırlayan: Gülder DEMİR

Büyük bir pazar potansiyeline sahip olan İran, Türk girişimcileri için büyük fırsatlar taşımakta. İran'da Türkiye ve **Türk malı imajı çok üst seviyelerde** olup, 2009 küresel krizine rağmen büyümesini % 0,5 sürdüren İran, 2010-2011 yılı için Dış Ticaret Stratejisi çerçevesinde belirlenen 15 hedef ülkeden biri.

İran ekonomide merkezi planlamanın, dış ticarette ithal ikameci bir yapının hâkim olduğu önemli petrol-doğalgaz ve maden rezervlerine sahip, 75.1 milyon nüfus ve kişi başına düşen 12 bin dolar milli geliri ile önemli bir komşumuz. Kasr-ı Şirin Anlaşması ile çizilen sınırlarımız 1639 yılından beri değişmeyen İran'da, devlet sektörünün yanı sıra "Bonyad" diye bilinen ve büyük ayrıcalıklarla faaliyet gösteren vakıflar ekonomide önemli paya sahip. İran ekonomisinin % 40'ı doğrudan, % 45'i de "bonyad" olarak adlandırılan vakıflar aracılığı ile dolaylı olarak devletin kontrolünde. Kalan ekonomik faaliyetlerin % 15'i ise muhafazakâr iş insanları (bazaar) tarafından yürütülmekte. Son 10 yıldır İran hükümeti özelleştirmeye önem vermekte olup, yurt dışında tahsillerini tamamlayıp İran'a geri dönen kişilerden oluşan, Batılı anlamda faaliyet gösteren özel sektör de canlanma eğiliminde.

Dünya kesinleşmiş ham petrol rezervlerinin % 11,5'ine (Suudi Arabistan ve Kanada'nın ardından 3. sırada) sahip olan ve dünyanın en büyük 3. petrol üreticisi olan İran, doğal gaz rezervleri açısından da Rusya'nın ardından 2. sırada yer almakta. İran'ın ihracat gelirlerinin % 80-90'ı, bütçe gelirlerinin ise % 40-50'si petrolden elde edilmekte.

İran, nükleer faaliyetlerine ilişkin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar nedeniyle ekonomik yaptırımlara tabi. Bu yaptırımlar daha çok İran'ın uluslararası faaliyette bulunan banka ve temsilciliklerini ve İran ile iş yapan belli şirketlere finansman sağlayan kurumlarını hedef almakta.

GSYİH'nın Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	2007	2008	2009	2010*	2011*	2012*
Tarım	10,2	10,2	10,9	11,2	11,3	11,4
Sanayi	41,3	41,9	45,2	46,4	47,1	47,3
Hizmetler	48,5	47,8	43,9	42,4	41,6	41,4

***Kaynak**: EIU Iran Main Country Profile Mayıs, 2010* **Öngörü*

GENEL EKONOMİK VERİLER

İran yaklaşık 75.1 milyonluk nüfusu (nüfusun % 56'sı 25 yaşın altında) ile dünyanın en kalabalık 17. ülkesi, 415,549 milyar dolarlık GSMH'si ile dünyanın 29. büyük ekonomisine sahip bir ülke. 2009 küresel krizine rağmen % 3 büyüme gösteren ve geçen yılı büyüme ile kapatan ender ülkelerden biri olan İran tam anlamıyla enerji deposu bir ülke. Dünya petrol rezervlerinin % 11'i (138 milyar varil) ile dünyada 3. sırada, dünya doğalgaz rezervlerinin yüzde 15'i (1.045 milyar m^3) ile dünyada 2. sırada.

İran 2009 yılı verilerine göre 65,2 milyar dolar ihracat (% 85'ini petrol doğal gaz), 52,1 milyar dolar ithalat gerçekleştirdi. İran'ın ihracatında sırasıyla Çin %16.8, Japonya % 12, Hindistan % 10.5, G.Kore % 7.5 ve Türkiye % 4.4 yer almaktadır. İthalatında ise sırasıyla BAE % 15.1,Çin Halk Cumhuriyeti % 13.4, Almanya % 9.7, G. Kore % 7.2, İtalya 5.2, Rusya 4.8, Hindistan % 4.1, Türkiye % 3.6 ile yer almaktadır.

TÜRKİYE İLE TİCARİ İLİŞKİLER

Türkiye ile İran dış ticareti yıllar itibariyle artış göstererek 2008 yılında 10 milyar doları aşarak rekor kırmıştır. 2009 yılında küresel kriz ve dünya emtia fiyatlarındaki azalış dış ticaret hacminin 5,4 milyar dolara gerilemesine neden olmuş, 2010 yılı ilk on aylık ihracat ise % 35'lik bir artış göstermiştir. Türkiye'nin İran'dan ihraç ettiği ürün/ürün grupları sırasıyla şöyle: Demir ve çelik, tekstil elyafı ve mamulleri, taş kömürü katranı ve ham petrolden ürünler, mantar ve ağaç mamülleri, elektrikli makine ve cihazlar, değişik sanayi kollarında kullanılan makine ve cihazlar, belirli sanayi kollarında kollarında kullanılan makine ve cihazlar, karar ulaşım araçları, metallerden nihai ürünler, mobilyalar. İran ile ithalatta önemli artışlar görülmekte olup artış oranı %100 civarında seyretmekte. Türkiye ile İran arasındaki ithalatın % 85'i petrol ve doğalgaz, % 5'i plastik hammaddesi, % 4'ü bakır, geri kalanını ise otomotiv ana ve yan sanayi, işlenmemiş çinko, işlenmemiş kurşun ve kauçuk oluşturmakta.

İran, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ve İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) üyesi. 1996 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üyelik başvurusu yapan İran gözlemci statüsünde bulunmakta.

KAYNAKÇA

"Dış Ticaret Müsteşarlığı", www.dtm.gov.tr. 10 Mart 2011
Powell, Robert and David Butter, eds. www.eiu.com

Türkiye ile İran arasında **ticari ilişkiler gelişiyor**

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, DEİK üyesi 100'den fazla işadamıyla birlikte 13-17 Şubat 2011 tarihleri arasında İran'a resmi bir ziyarette bulundu. Türk iş adamları, İran'ın başkenti Tahran'ın yanı sıra İsfahan ve Tebriz'de de İranlı iş adamları ile buluşup karşılıklı ticareti geliştirmek amacıyla görüşmeler yaptı.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün İran'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret çerçevesinde, DEİK/Türk-İran İş Konseyi ve İran Ticaret Sanayiler ve Madenler Odası (ICCIM) tarafından TOBB işbirliğinde düzenlenen Türk-İran İş Forumu'na katıldı.

İş Forumu'na Hisarcıklıoğlu'nun yanı sıra Tebriz Ticaret Sanayiler ve Madenler Odası & İran-Türk İş Konseyi Başkanı Rahim Jambore Sadeghian, Türk-İran İş Konseyi Başkanı Ali Osman Ulusoy ile İran Ticaret Sanayiler ve Madenler Odası Başkanı Mohammed Nahavandian da katıldılar. TOBB ve DEİK Başkanı Hisarcıklıoğlu aynı gün, Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi Ümit Yardım tarafından Cumhurbaşkanı Gül onuruna verilen öğle yemeği ve İran İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mahmoud Ahmedinejad tarafından verilen akşam yemeğine iştirak etti.

Reel GSYİH Artış Projeksiyonu (%)

	2007	2008	2009	2010*	2011*
İran	0,5	2,9	3,5	4,1	3,8
Ortadoğu Kuzey Afrika	1,0	4,3	4,4	4,8	4,8
Dünya	-2,6	1,8	2,3	2,8	3,0

***Kaynak**: EIU Iran Country Forecast, Eylül 2009*

İKİLİ TİCARETİN HEDEFİ 30 MİLYAR DOLAR

Türk-İran İş Forumu öncesinde konuşma yapan her iki ülkenin Cumhurbaşkanları, Türkiye ve İran arasındaki ilişkileri ele aldı. İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad, Türkiye ve İran'ın bölgesel güce dönüşeceğini söyledi. Türkiye ve İran ilişkilerini değerlendiren Ahmedinejad, iki ülke ilişkilerinde kayda değer gelişmeler gözlemlediğini ifade etti. Dış ticaret hacminin geçtiğimiz yıl 10 milyar doları aştığını söyleyen Cumhurbaşkanı Ahmedinejad, en kısa sürede 30 milyar dolara ulaşılması gerektiğini belirtti. Türkiye ve İran'ın uluslararası alanda da işbirliği yaptığını anlatan Ahmedinejad; "Bölgenin güvenliği, barışı ve kalkınmasına yönelik ortak görüş ve işbirliğimiz söz konusu. Türkiye ve İran arasındaki işbirliği bölgeyi iktisadi, siyasi ve kültürel alanda bir güce dönüştürecek" dedi. Mahmud Ahmedinejad, İran'ın nükleer enerji elde etme hakkıyla ilgili olumlu yaklaşımlarından dolayı Cumhurbaşkanı Gül ve Türkiye'ye özel teşekkürlerini sunduğunu belirtti.

İran ile ihracatımız % 50 arttı

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Türk-İran İş Konseyi Başkan Yardımcısı ve Forum Fuarcılık Yönetim Kurulu Başkanı Bilgin Aygül, İran'ın ambargoyla yaşamaya, kendi kendine yetmeye çalışmakta olan bir ülke olduğuna dikkat çekerek, Türkiye-İran dış ticaretinde ambargoya giren pek ürün bulunmadığını söyledi. Aygül, İran'ın Türkiye ile ithalatının % 88'inin petrol ve doğal gaz olduğunu, ihracatın önemli bir kısmının demir-çelik ürünleri ile tekstil elyafı, ağaç mamulleri, elektrikli makine ve cihazlar, mobilyalar, otomotiv ve yan sanayi gibi ürünlerinden oluştuğunu ifade ederek, "Türk firmaları uzun yıllardır İran'a ihracat yapmakta. Gerçeği söylemek gerekirse bölgeyi en iyi bilen şirketler Türk şirketleri. 2009'dan 2010 yılına kadar ki sürede ihracatımız % 50 oranında artarak 3 milyar doları geçti. Yatırımcı ve müteahhit firmalarımızın sayısı da 200 civarında" açıklamasında bulunarak Ekonomik Forum Dergisi'nin sorularını şöyle yanıtladı:

> Türk firmalarının uzun yıllardır İran'a ihracat yapmakta olduğunu ve bölgeyi en iyi bilen şirketlerin de Türk şirketleri olduğunu vurgulayan **DEİK Türk-İran İş Konseyi Başkan Yardımcısı Bilgin Aygül,** Türkiye ile İran arasında 2009 ile 2010 yılına kadar ki sürede ihracatın % 50 oranında artarak 3 milyar doları geçtiğini söyledi.

Türkiye ile İran arasında ikili işbirliklerinin geldiği boyutu değerlendirir misiniz?

2010 yılında dış ticaret hacmimiz 10,7 milyar dolar oldu. Bu da gösteriyor ki, bir önceki yıla göre dış ticaret hacmimizde % 50'nin üzerinde artış gösterdi. İran Türkiye için yalnız bir ihracat bölgesi değil aynı zamanda üçüncü ülkelerde birlikte çalışılabilecek bir ülke. İran Batı'ya, Türkiye Doğu'ya ticari geçişleri birbirlerinin üzerinden yapabilirler.

Ayrıca, İran'ın özelleştirme sürecinde Türk firmaları petro-kimya sektöründe en büyük projelerden birini aldı. Ayrıca maden sektöründe, sanayi tesislerinde firmalarımızı görüyoruz. Turizm sektöründe de İran Türkiye deneyimini değerlendirmek istiyor.

Sınır kapılarında serbest ticaret bölgeleri kurulabilir mi?

Serbest Ticaret Merkezleri sınırlara komşu ve çevre illere yapılmaktadır. 2003/6401 sayılı kararname ile Serbest Ticaret Merkezlerinden ithal edilecek tarım ürünlerinde % 40, sanayi ürünlerinde ise % 100 vergi muafiyeti mevcut. Ancak sistem sağlıklı bir şekilde çalışmamakta. Van Kapıköy'de Sınır Ticaret Bölgesi oluşturuldu, ancak henüz eksiklikleri tamamlanmadı önümüzdeki aylarda Kapıköy'ün transit ticarette açılmasıyla önem kazanacak.

Türkiye'den İran'a ne kadar Türk yatırımı gidebilir?

Türkiye'nin, petrol ve doğalgaz ihtiyacı ortada, sanayi ve ticarette geldiği yerde dolayısıyla önümüzdeki 3-4 yıllık dönemde 20 milyara ulaşması öngörülebilir. Son dönemde Türkiye'den İran'a yatırım gidiyor, ancak fazla değil. Şirketler bekleyiş içinde, bankacılık sistemi gittikçe daralıyor. Özellikle Batı ülkeleri ambargo koşullarında, finansman sorunlarından dolayı mal satmayı pek istememekteler bu bağlamda kaliteli ve uygun fiyatlı Türk malları İran'ın tercihleri olacak. Dolayısıyla bu süreçte siyasi ve ekonomik karar mekanizmaları çok önem kazanıyor. Bankacılık sistemimizin çalışmaya devam etmesini sağlamak lazım. Bankacılık sektörü ekonomik ve ticari ilişkilerin can damarını oluşturmaktadır. Bankalarımızın, İran Bankaları ile muhabirlik ilişkilerinin geliştirilmesi giderek önem kazanmakta. Tercihli ticaret anlaşması müzakerelerinin hızlandırılarak biran önce imzalanması gerekiyor.

İran yatırım yapan iş insanlarına ne tür kolaylıklar (teşvik, destek) sağlıyor?

İran yabancı yatırımcılar için ülkede elverişli bir yatırım iklimi yaratmak suretiyle önemli miktarda yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmeyi hedeflemekte. Yabancı yatırımlar için sınırlamalar ve ithalat vergileri azaltılmakta. İran'da bürokrasinin çok ağır işlemesine karşın dış yatırımların teşvik ve korunmasına yönelik imkânlar; ülke dışına kâr transferi izni, ana sermayenin ülke dışına transferi izni, yatırımın millileştirilmesi durumunda tazminat ödenmesi, ülke içindeki yatırımcılara tanınan hakların tanınması, nakit veya aynı sermaye koyma, 6 yıl vergi muafiyeti, ihracat gelirlerinde % 100 oranında vergi muafiyeti, muafiyet döneminden sonra % 20 oranında vergi indirimi bazı projelerde arsa temini gibi teşvikler...

İran'da yatırım yapacak iş insanlarına önerileriniz ne olur?

İran Türk firmaları için geniş imkânların olduğu bir ülke. Komşu ülke olarak yakınlığının yanı sıra, genç nüfusuyla birlikte artan tüketim talebi ile gelecek vadeden bir pazar niteliğinde. İran'da yatırım yapacak işadamlarımız özellikle Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Ticaret Müşavirliğimizden, DEİK'ten projeleri konusunda bilgi almalarını, piyasa koşullarını çok iyi takip etmelerini öneririz. Muhakkak iyi bir avukat ve tercümanla işlerini yürütmeleri gerekir.

İranlılarda Türkler gibi duygusal insanlar, ticarette çok birikimleri var, karar mekanizmaları yavaş çalışıyor. Bütün bunların yanı sıra İran, komşu ve çevre ülkelerde önemli potansiyele sahip. Enerji üretimi ucuz ve ülke hedef pazarlarıyla demir yolu, deniz yolu ve kara yoluyla bağlı. Özellikle petrole dayalı, enerji yoğun sektörlerde İran'da yatırım yapmanın karşılaştırmalı üstünlüğü mevcut.

Ticari ilişkilerin geliştirilmesi için TOBB/DEİK'in katkısı ne olabilir?

İki ülke arasında DEİK gibi bir şemsiye yapılanmaların olması çok önemli, Türkiye ve İran iki komşu ülke, hatta birçok tarihi, kültürel, akrabalık bağlarıyla bağlı, ancak birbirimizi yeterince tanımıyoruz. Toplantılar, geziler, fuarlar birbirimizi tanıma da önemli. İşbirliğinin, imkânların takip edilebilmesi DEİK gibi katalizör yapılanmalarla daha sağlıklı olur. Türkiye-İran-Pakistan-Afganistan ve Tacikistan arasındaki ticaretin serbestleştirilmesini amaçlayan ECOTA anlaşması'nın bir an önce yürürlüğe girmesi iki ülke arasındaki ticari ilişkileri önemli boyutta geliştirecek.

İran yazılım pazarındaki boşluğu **Türk firması** dolduruyor...

İran özellikle, kültürel farklılıklar, yüksek fiyatlar, kurulum zorlukları ve ambargo uygulamaları yüzünden batılı yazılımcıların hâkimiyet alanı dışında kalmış bir ülke. Ancak Türk yazılımcılar için İran ideal bir pazar. İran gelişmekte olan bir pazar ve özellikle yazılım alanında önemli bir boşluk olduğunu gören Netsis, bölgesel ve kültürel avantajı kullanarak İran yazılım pazarında kendine bir yer edinmek üzere yola çıktıktan sonra, şu anda İran yazılım pazarında yüzde 80'lik bir potansiyele sahip ve İran'ın en büyük şirketlerine uygulama hizmeti veriyor. Netsis şirket yetkilileri tarafından *Ekonomik Forum Dergisi*'ne şu açıklamada bulunuldu:

"Yerel çözüm ortağımız Eniactech ile kurduğumuz Pars Netsis bünyesinde faaliyetlerimizi 2005 yılından beri sürdürmekteyiz. İran'ın yasal mevzuatlarına uyumlu olarak tasarladığımız ve tamamen Farsça dilinde çalışabilen kurumsal kaynak planlaması (ERP) çözümlerimizle İran yazılım pazarındaki önemli bir açığı doldurmuş olduk. Türkiye hem coğrafi yakınlığı, hem kültürel bağları nedeni ile bir avantaj yakalayarak pazarda kendine bir yer edinmiş durumda. Netsis olarak biz bu avantajların üzerine kullanım kolaylığı, fiyat avantajı ve teknolojik işlevselliği de ekleyerek yabancı rakiplerimizle aramızdaki farkı açmış olduk."

PNS'in ortağı Nader Hejazian ise İran'ın içinden bir göz olarak konuyu şu şekilde değerlendiriyor: "Netsis ile ilk olarak 2005 yılında, Tahran'daki Bilişim Fuarı'nda tanıştık. Netsis'in İran'daki ilk müşterisi olduk ve önce kendi şirketimizde kullanmayı denedik. Başarılı sonuç verdiğini gördükten sonra bunu pazara sunmaya karar verdik. İran'da hiçbir şirkette böyle entegre bir ERP çözümü bulunmuyor. Muhasebe, üretim, dağıtım gibi farklı alanlarda, yalnızca o alana hitap edecek şekilde sunulan çözümler var; fakat bunlar da küresel oyuncu olma hedefindeki İranlı şirketlerin ihtiyaçlarını karşılamıyor. Avrupalı çözümler ise yüksek maliyetleri, kurulum ve kullanım zorlukları gibi nedenlerle İran pazarında tutunamıyorlar."